
A genocídium tagadása helyett újabban annak relativizálása jött divatba, sajnos az Egyesült Államok és Izrael részéről is, ami azzal fenyeget, hogy hovatovább kis nemzetek véget nem érő torzsalkodásává, történészek közötti szörszálhasogató vitává degradálja a század egyik legnagyobb szörnyűségét. Ennek hirdetője a hivatalos török történettudományt képviselő *Juszuf Halacsoglu*, a *Török Történelmi Társulat* elnöke, aki ellen emiatt Európában már bírósági eljárás folyik. Járva a világot 2006 májusában az MTA-n is botrányos előadást tartott. Szerinte 1915-től mindössze 480 ezer örmény "átköltöztetése" történt meg, és ebből kényszerítő háborús körülmények, szerencsétlen véletlenek és lázadások miatt "csupán" 270 ezer ember halt meg, a hatóságok hibáján kívül.

(Hallgatott arról, hogy 1927-ben a török állam bírósága ítéletében kimondta: "*nem helyi, háborús atrocitások voltak, hanem előre kigondolt népirtás folyt*", vagy nem szólt a trabzoni dokumentumról, amely igazolta, hogy a deportálás előtt a gyermekeket különválasztották és árvaházakban helyezték el).

(Szám László dr.)

„Örmény Napok” Gyergyószentmiklóson

Gyergyószentmiklós várossá nyilvánításának 100. évében a lelkes fiatalokból álló idén megalakult *Görög Joachim Társaság* szervezésében 2007. április 13-17 között került sor a "Gyergyói Örmény Napok" megrendezésére, melynek keretében a Pro Art Galéria termében kiállításra és egy három napos kulturális programra került sor, ahol a közreműködők elsősorban a gyergyószentmiklósi örmény kultúrát és múltat igyekeztek közelebb hozni és megismertetni a város lakóival. A megnevezett társaság, mely egy új kiadványt is tett le a gyergyói örmények asztalára, az *Ablak*-ot, arra vállalkozott, hogy ettől kezdve minden esztendőben megszervezi a Gyergyói Örmény Napokat. A gyergyói örménység összefogásának szikrájaként a Gyergyószentmiklósi Örmény Plébánia június 18 és 27-e között egy Lourdes-i zarándoklatot is szervez. (ARM)

Kali Kinga

Ki lehet örmény? A pozicionális identitásról

Az etnikus specifikumok hiányában egy közösségnek létre kell hoznia saját szimbólumait, saját kultúra-helyeit, amelyek az emlékeztetést ellátják, és biztosítják az identitás folyamatosságát. Ha kevés az ilyen szimbólum, akkor a közösségnek gyakoribbá kell tenni az emlékeztetést - az ilyeneket kis entrópiájú kultúráknak hívjuk. A magyarországi magyar-örményeknél szimbólummá vált például az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek, örménykultúra-hellyé a Fővárosi Örmény Klub, valamint a különböző kerületi örmény kisebbségi önkormányzatok rendezvényei.

Természetesen az örmény katolikus templom az egyházi ünnepek köré szerveződő rendezvényekkel szintén örménykultúra-helyként tartható számon. (A filmben, amelyet megtekintünk, megfigyelhető, hogy Gyergyószentmiklóson az örmény identitás legfőképpen az örmény katolikus egyház és ünnepei, illetve a körük szerveződő kulturális jelek által reprodukálódik. Figyelemmel kísérhető az is, hogyan válhat szimbólummá a gasztronómia némely jele - a hurut, ángádzsáburleves, dáláuzi - , vagy egy egykori örmény céhes szokás, a *Vörös Köpenyegesek* rítusa, amely mára már beépült az örmény katolikus liturgiába, így szolgálván a minél gyakoribb emlékeztetést.)

- "*Mi hét közben magyarok, hét végén a templomban örmények vagyunk*" - így fogalmazta meg a pozicionális identitást egyik gyergyószentmiklósi interjúalanyom, igen találóan. De akkor hogyan láthatunk a filmen egyszerre Vörös Köpenyegeseket meg székyruhás lányokat? Az emlékeztetéstől függően időlegesen megváltozik ugyan az identitás-összetevők aránya, de egyik összetevő sem

függesztődik fel. Csupán az emlékeztetéstől függően kerül előtérbe egyik vagy másik. Egy gyergyói példát említek ennek alátámasztásaképpen: Gyergyószentmiklóson az örmény mise, az örmény liturgikus énekek eléneklése után a magyar himnuszt is eléneklük, gondosan ügyelve így a magyar-örmény identitás-összetevők egyensúlyára (de megfordítva is igaz - ángádszaburlevest szoktak enni az egyébként magyar hétköznapokon is).

Egy másik példát az identitás-felmérés kiértékelt kérdőívei alapján adok, amelyet a múltkori klubdelutánon készítettem: a válaszadók többsége felszólításom ellenére sem tudott elvonatkoztatni attól a tényről, hogy a kérdéseket az örmény kultúra helyén tettem fel, tehát a válaszokban tetten érhető a pozicionalitás. Feltehető a kérdés: akkor mit képes mérni e kérdőíves felmérés? Természetesen leginkább a pozicionális identitás természetét. Mivel ez a felmérés nem lehet reprezentatív (58-an töltötték ki), nem számoltam százalékarányokat, csak többség-kisebbség arányokat, és erővonalakról szólhatok csupán, mivel itt nincs mód a részletekbe menő elemzésre.

Céлом, hogy a felmérés által bebizonyítsam: ahhoz, hogy egy magyar-örmény közösség előhozakodjon örménységével, örmény származásával, speciális helyzet kell - itt érhető tetten az identitás pozicionális volta. Azt kutattam, hogyan lehetséges, hogy valaki úgy legyen magyar, hogy közben örmény. A jelenlevők többsége, a magyar-örmények számára teljesen érthető mondat ez, amely a csoporton kívüliek számára nem lenne világos. Csoporton kívüliek számára e kijelentés ellentmondásosságot takar: általában ez okozza a konfliktust.

A kérdésekkel, a kérdezés és kiértékelés körülményeivel kénytelen voltam "csapdát" állítani a válaszadóknak. A kérdések a következők voltak:

1. *Ha külföldre megy, vagy új társaságba kerül, ahol nemzetisége felől érdeklődnek, mit válaszol, kicsoda Ön?*
2. *Mit mond akkor, ha a társalgás, barátkozás folytán kiderül, hogy új barátai örmény felmenőkkel is rendelkeznek? (példa: franciákkal találkozna, és kiderülne, hogy felmenőik örmények)*
3. *Tanul-e Ön örményül? Miért?*
4. *Miért jár el ebbe az örmény klubba?*
5. *Van-e örmény ág a családjában? Melyik család?*

A "csapda" része volt, hogy az Örmény Klubban kérdeztem rá nemzetiségükre: ettől a körülménytől kevesen tudtak eltekinteni, a közeg meghatározta a válaszokat. Természetesen majd mindannyian nagyon lelkiismeretesen és körültekintő aprólékossággal válaszoltak, de a válaszok nem maradhattak spontánok általában, nem tudtak elvonatkoztatni az örmény kultúra helyétől. Általában már az első válasznál eldőlt, hogy a válaszadó spontán módon, vagy kulturális stratégiával élve válaszolt. Az első kérdésre elvart esetben az a válasz, hogy az illető egyszerűen megmondja a nemzetiségét. A magyar anyanyelvű ide általában magyart írta, az örmény anyanyelvű örményt (megjegyzendő, hogy összesen két örmény anyanyelvű töltötte ki a lapokat, náluk egyértelműen nemzeti identitásról beszélünk). Mivel a körülmények speciálisan örmények voltak, ezért a válaszok zömében már az első pontban eldőlt, hogy a válaszadó magyar-örmény, vagy örmény-magyar (vagy megint más megfogalmazásban: erdélyi örmény származású magyar). Gondoljunk csak bele, ha az utcán kérdezne rá valaki a nemzetiségükre, ugyanezt válaszolnák-e kapásból?

Azoknál, akiknél az első kérdésre adott válaszban még rejtve maradt az örmény származás, általában a másodiknál vagy a harmadiknál kiderült: örmény felmenőik vannak. A negyedik kérdésre adott válasz szintén egyértelművé tette az örménységet: akiknek eddig sikerült eltitkolniuk, ezen a ponton kiderült, azért járnak a Klubba, hogy identitásukat megőrizték, hogy többet tudjanak meg őseik történetéről, és több információt adhassanak át gyermekeiknek (itt azokról szólok, akik bevallásuk szerint rendelkeznek örmény felmenőkkel). A "tiszteletbeli örmények", azaz magyar szimpatizánsok számára az Örmény Klub előadásai kellemes és hasznos időöltést, új ismeretek megszerzését jelentik, valamint - meglepő módon - az erdélyi hangulat nosztalgiáját. Az ötödik kérdéskor szinte mindenki, akinek ősei bevallottan örmények, meg tudott nevezni legalább egy, de olykor 4-5, sőt 6-9 erdélyi örmény családnevet is saját felmenői közül, mely tény igazolja a családi hagyomány fontosságát.

Érdekességként tartandó számon, hogy azok, akik szimpatizánsként válaszoltak a kérdésekre,

igyekeztek valamiképpen megindokolni, miért vannak itt az Örmény Klubban: az ötödik választ általában nyitva hagyják, mondván, hogy családjukban nem tudnak örmény ágról *mindeddig*, de ki tudja, minden lehetséges. Ez annyira gyakori válasz, hogy nem lehet sporadikusnak tekinteni, figyelmen kívül hagyni: látszólag meg akarják magyarázni, miért vannak itt magyar létükre.

Következtetésem értelmében a *Fővárosi Örmény Klub* az örmény kultúra méltó helye, ahová identitásának időről időre való megújítása céljából jár el az ember. A Klub ellátja feladatát: identitást konstruál, az idelátogatók érdeklődését saját eredetük felé fordítja, belülről gyarapítván a magyar-örmények csoportját, azokkal, akik újonnan fedezték fel magukban az örmény vonalat.

Tartozom még a másik "csapda" felfedésével: a kiértékelést olyan ünnepen tartjuk meg, amely a magyar nemzeti identitás megélését, időnkénti megújítását szolgálja, a válaszadók magyarságát, az identitás-összetevő magyar oldalát erősíti. Az volt a feltételezésem, hogy kevesen fognak eljönni a kiértékelésre, és mindenki kokárdát tűz majd, hiszen a magyarok nemzeti ünnepén a magyar-örmény is inkább magyar. (De ebben nem egészen volt igazam, csupán a kokárdát illetően... tehát folytatjuk a közös kutatást.)

Hogy még jobban megértsék, amit a pozicionális identitásról felvázoltam, álljon itt egy idézet gyergyószentmiklósi interjúalanyommal, *Magyari Sáska Zsolttal* való beszélgetésből. Az annak idején csupán 21 éves fiú igen plasztikusan fogalmazza meg, mit jelent a pozicionális identitás, mit jelent magyar-örménynek lenni: *"Számomra az örménység: színfolt a magyarságban. Szóval, amikor az ember meg kell válassza, hogy na, én most mi vagyok, ez függ attól, hogy hol kérdezik. Hogyha egy teljesen külső környezetben kérdezik, mit tudom én, más városban, akkor az ember magyar. Én legalábbis azt mondom. Főleg román környezetben az ember legyen magyar. Mert az örménység, mint nemzettöredék úgy létezik, mint eredet, meg hagyomány. Ez most csak Gyergyóra vonatkozik! De a románok szemében én politikailag magyar vagyok. S aztán minek összezavarni őket? Hogyha viszont itt, városon belül kérdezik - az osztálytársak mindig tudták, persze -, akkor örmény vagyok. Belülről van valami, ami azt mondja, hogy örmény is vagyok: ha olvasok valamit róluk, megráz. Az ember legyen magyar, de ha megengedheti magának egy bizonyos környezetben, hogy örmény legyen, az értékes, szép dolog. Ha valakivel megismerkedek közelebbről, akkor mindenképpen előkerül, hogy örmény vagyok - ezt én terjeszttem! -, de egyből nem mondom meg."*

(Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub
2007. március 16-i programján)

Elkészült a gyergyószentmiklósi örmény közösség honlapja

A hagyományokat megtartani akaró gyergyószentmiklósi örmény közösség modern eszközökkel próbálja népszerűsíteni önmagát. Elkészült ugyanis a gyergyószentmiklósi örmény közösség internetes honlapja. Ezzel a gyergyószentmiklósi kis közösség bekerült az internetes világháló nagy családjába.

A gyergyószentmiklósi örmény származású illetve örmény kultúra iránt érdeklődő fiatalok saját maguk készítették el a mai világban már elengedhetetlennek számító internetes ismertetőt a gyergyói örménységről.

A honlap célja megismertetni az érdeklődővel a gyergyószentmiklósi örmények történelmét, mindennapi életét, népszerűsíteni a rendezvényeit, megmutatni a világ számára, hogy ez a közösség él, élni akar és aktívan tevékenykedik ennek érdekében. Az ide látogató betekintést nyer a gyergyószentmiklósi és az erdélyi örmények történetébe, beszámolókat talál a közelmúlt rendezvényeiről, friss híreket tudhat meg a közösségről.

Mivel az örmény közösséget leginkább a vallása tartja össze, dominál a vallásos jelleg. Bemutatásra kerül a lelképászor, a különböző vallási csoportok és minden, amely a gyergyószentmiklósi örményekkel kapcsolatos.

A képekkel gazdagon illusztrált honlapon található még vendégkönyv, fel lehet iratkozni a

levelezőlistára és örmény zenét is hallgathatunk.

Közreműködtek: Pál Tibor, Magyarai-Sáska Zsolt, Madaras Szilárd, Kulcsár László, Buslig Barna, Fehér Csongor, Balázs László és nem utolsósorban az egyházközség lelkipásztora Baróti László-Sándor. Szívesen látunk minden kedves látogatót!

A honlap elérhető a www.gyergyoiormenyek.ro internet címen.

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

11. rész

Örömmel tölt el, hogy régi segítőtársam nem teszi le a lantot, hanem továbbra is megosztja velünk emlékeit, ismereteit. Köszönöm, s közösségünk nevében kívánok Neki erőt, egészséget, minden jót! Erzsébet arról is beszámolt, hogy példaértékű a ma embere számára is, mennyire összetartottak a magyarláposi örménymagyarok. (Ezt különben tapasztalhattuk a templomépítés és a templom berendezésének idején is!)

Minden ünnep alkalmával más-más családnál jöttek össze, ahol beszélgettek, koccintgattak, falatoztak, énekelgettek, de sohasem duhajkodtak, hanem kellemes hangulatú együttléteken szövődhetek tovább a rokoni szálak.

“Mint gyermek, emlékszem, a József napokat mindig nálunk tartották, lévén nagyapám József, nagymamám Jozefina. Jól emlékszem Voith Józsi bácsira, Berta nénire és a fiúkra. Moldován Józsi bácsira, Vilma nénire, a lányokra és annyi mindenre! A nagy ebédlő ovális asztalán pompáztak Pepi mamám örmény különlegességei. (Ez is azt bizonyítja, ha nem is hivatalosan, hogy a Horvátokban is volt örmény vér, hiszen mikor dédmamám meghalt, nagyapám csak 12 éves volt, tehát Pepi mama az anyósától, Voith Máriától nem tanulhatott!) Nekünk gyermekeknek külön “cicaasztalt” terítettek. Étkezés után játszhattunk. A nagy bordó brokát függönyöket színházzá alakítottuk, szerepeltünk. Sajnos nagyapám jobb fele paralizált volt, nem hallott jól, de érdekes hallókészülékével azért ő is kellemesen érezte magát.”

A jó példa hál'Istennek ragadós, és sorra jelentkezik nálam a Moldovánok, Beszenszkyek... A Moldován családtól már fénykép is érkezett, így hát érdeklődésünket fordítsuk most feléjük, tudva tudván, hogy velük kapcsolatban is találkozunk a kis örménymagyar közösség többi tagjával is.

Idősebb *Moldován Józsefről* a forrásként már használt “*Magyar Városok*” említett kötetében olvasható, hogy Magyarláposon született 1873-ban, törzsökös magyarláposi családból. Kolozsváron végezte a Kereskedelmi Akadémiát. Életére, munkásságára majd visszatérünk, most csak egyetlen életszakaszáról szólanék, segítségül híva az “*Erdélyi ezredek a világháborúban*” című, Budapesten kiadott, vitéz *Deseő Lajos* által szerkesztette kötetet. Ebből idézek: Moldován József t(tartalékos) százados, nagytőzsdés (Magyarlápos). Sz. 1873, Magyarlápos. Tényleges katonai szolgálatra 1894-ben vonult be Budapestre a 32. közös gy(aloge(zred)hez. A világháború alatt a mozgósításkor újra bevonult ezredéhez. 1916-ban Szabadkán mint állomásparancsnok teljesített szolgálatot a forradalom kitöréséig. 1918 nov. 9-én szerelt le. Kitüntetései: Legfelsőbb elismerés és Heé.

Id. Moldován József és felesége, a kolozsvári születésű *Krasznay Szabó Vilma*. “A kép készítésekor Szabadkán volt állomásparancsnok” - írta nekem a kép küldője, az unoka, a most Marosvásárhelyen élő *Fischer József*. S most kegyelettel emlékezem az első világháborúban elhunyt, 32 éves feleségét és 8 árváját hátrahagyó Nagyapámra, - *Kerekes Árpádra* - és az annakidején, 18 évesen önként bevonuló Édesapámra, *Kovács Mártonra*. Ők is a 32. gy. e. katonái voltak.

Nincsen olyan család, amelyik ne szenvedte volna meg a háborúkat. Az alábbi - az említett könyvben megjelent írással emlékezzünk a küzdőkre, az áldozatokra, de a túlélőkre is.

(Folytatjuk)
